

MERIKARVIAN KUNTA

MAAHANMUUTTAJIEN KOTOUTTAMISOHJELMA

kunnanhallitus 19.8.2019 / 258 §

kunnanhallitus 2.9.2019 / 277 §

kunnanvaltuusto 23.9.2019 / 62 §

Sisällys

1. KÄSITTEITÄ.....	1
2. TOIMINTAA OHJAAVAT SOPIMUKSET JA LAINSÄÄDÄNTÖ.....	1
3. KOTOUTTAMISOHJELMAN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET	2
3.1. KOTOUTTAMISLAIN KESKEISET TAVOITTEET, SOVELTAMINEN JA TOIMEENPANO	2
3.2. KOTOUTTAMISOHJELMAN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TOIMENPITEET	3
3.3. ALKUKARTOITUKSEN JÄRJESTÄMINEN.....	3
3.4. KOTOUTUMISSUUNNITELMA.....	4
4. KOTOUTTAMISPALVELUT	4
4.1. SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUT	4
Terveys- ja hyvinvointipalvelut.....	4
Aikuissosiaalityö	4
Vanhus- ja vammaispalvelut	5
Lastensuojelu	5
4.2. SIVISTYSTOIMI	5
Kotouttaminen varhaiskasvatuksessa.....	5
Kotouttaminen esiopetuksessa	5
Kotouttaminen perusopetuksessa.....	6
Kotouttaminen lukiossa	7
Kotouttaminen liikunta-, nuoriso- ja kulttuuripalveluissa.....	7
4.3. KOTOUTTAMINEN TYÖHALLINNOSSA	8
4.4. KELAN PALVELUT	9
4.5. POLIISIN PALVELUT	9
4.5. JÄRJESTÖT	10
4.6. TULKKAUS- JA KÄÄNNÖSPALVELUT	10

1. KÄSITTEITÄ

Tässä luvussa selitetään ne käsitteet, joita käytetään yleisesti kotouttamista koskevissa asiayhteyksissä ja tässä toimintaohjelmassa.

Maahanmuuttaja on yleiskäsite, joka koskee kaikkia eri perustein muuttavia henkilöitä. Maahanmuuttajalla tarkoitetaan Suomeen muuttanutta henkilöä, joka oleskelee maassa muuta kuin matkailua tai siihen verrattavaa lyhytaikaista oleskelua varten myönnetyllä luvalla tai jonka oleskeluoikeus on rekisteröity taikka jolle on myönnetty oleskelukortti.

Ulkomaalainen on Suomen oikeuden kannalta henkilö, joka ei ole Suomen kansalainen.

Siirtolainen on henkilö, joka muuttaa pysyvässä tarkoituksessa toiseen maahan hankkiakseen sieltä toimeentulonsa.

Pakolainen on ulkomaalainen, jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Pakolaisaseman saa henkilö, jolle jokin valtio antaa turvapaikan tai jonka UNHCR toteaa olevan pakolainen.

Kiintiöpakolainen on henkilö, jolle on myönnetty maahantulolupa valtion budjetissa vahvistetun pakolaiskiintiön puitteissa.

Turvapaikanhakija on henkilö joka pyytää suojaa ja oleskeluoikeutta vieraasta maasta. Saa pakolaisaseman, jos hänelle myönnetään turvapaikka. Turvapaikanhakija ei siis vielä ole pakolainen. Turvapaikkamenettelyn yhteydessä tutkitaan ja ratkaistaan myös, voiko oleskeluluvan saada jollain muulla perusteella.

Muunkielinen on henkilö, joka puhuu äidinkielenään jotain muuta kuin suomea, ruotsia tai saamen kieltä.

Paluumuuttaja on ulkosuomalainen, joka palaa Suomeen. Suomessa käsitettä sovelletaan entisiin ja nykyisiin Suomen kansalaisiin sekä entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin oleviin henkilöihin kuten inkerinsuomalaisiin, joilla on suomalainen syntyperä. Viimeksi mainitut ovat kansallisuudeltaan, mutta eivät kansalaisuudeltaan suomalaisia.

Kotouttamisella tarkoitetaan kotoutumisen monialaista edistämistä ja tukemista viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla

Kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen.

2. TOIMINTAA OHJAAVAT SOPIMUKSET JA LAINSÄÄDÄNTÖ

- Kansalaisuuslaki
- Perustuslaki
- Julkisuuslaki
- Laki kansalaisuuslain muuttamisesta
- Valtioneuvoston asetus kansalaisuudesta

- Valtioneuvoston asetus kansalaisuudesta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta
- Ulkomaalaislaki
- Laki Tsekin, Viron, Latvian, Liettuan, Unkarin, Puolan, Slovenian ja Slovakian kansalaisten ansiotyön edellytyksistä (ns. siirtymäaikalaki)
- Laki ulkomaalaisrekisteristä
- Laki kotouttamisen edistämisestä
- Yhdenvertaisuuslaki
- Laki eräiden entisen Jugoslavian kansalaisten tekemien turvapaikkahakemusten poikkeuskäsittelystä
- Laki Maahanmuuttovirastosta
- Valtioneuvoston asetus Maahanmuuttovirastosta
- Laki vähemmistövaltuutetusta ja syrjintälautakunnasta
- Sisäasiainministeriön asetus Maahanmuuttoviraston suoritteiden maksullisuudesta
- Lapsen oikeuksien yleissopimus
- Geneven pakolaissopimus
- Euroopan ihmisoikeussopimus
- Kansalaisyhteiskunnan ja poliittisten oikeuksien koskeva kansainvälinen yleissopimus
- Kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimus
- Euroopan sosiaalinen peruskirja
- Dublin asetus

3. KOTOUTTAMISOHJELMAN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET

Kotouttamisella viitataan viranomaisten järjestämiin, kotouttamista edistäviin ja tukeviin toimenpiteisiin, voimavaroihin ja palveluihin. Kotouttamisen tavoitteena on henkilön kotoutuminen eli integroituminen uuteen elinympäristöön. Vastuu maahanmuuttajien kotouttamisen kehittämisestä ja suunnittelusta on sisäasiainministeriöllä sekä sen alaisena toimivilla työvoima- ja elinkeinokeskuksilla.

Kuntien tehtävänä on maahanmuuttajien kotouttamisen toteutus käytännössä sekä palvelujen yhteen sovittaminen. Jokainen kunta on velvollinen laatimaan kotouttamisohjelman, jossa tulee määrittellä kunnan käytännön kotouttamistoimet. Kunnilla on myös velvollisuus huolehtia siitä, että maahanmuuttajille on tarjolla sopivaa kotoutumiskoulutusta.

Kaikkia maahanmuuttajia on kyettävä tukemaan kotoutumisessa muun muassa tulkki-, kuntoutus-, sosiaali- ja terveyspalvelujen ja koulutus- kulttuuripalvelujen avulla. Lisäksi kotoutumisohjelmassa tulee huomioida erityisryhmät kuten esimerkiksi työvoiman ulkopuolella olevat vanhukset, lapset sekä luku- ja kirjoitustaidottomat henkilöt. Erityisenä haasteena ovat lapset, jotka eivät ole päivähoidossa. Viranomaisilla on erityisvelvollisuus ottaa toiminnassaan suunnitelmallisesti ja johdonmukaisesti huomioon eri etnistä alkuperää olevien ihmisten asema.

3.1. KOTOUTTAMISLAIN KESKEISET TAVOITTEET, SOVELTAMINEN JA TOIMEENPANO

Eduskunnan 2010 säätämä laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) astui voimaan 1.9.2011. Lain säätämisen lähtökohtana on ollut tarve vastata maahanmuutossa viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana tapahtuneisiin muutoksiin. Lain keskeisiä kohtia kuntien maahanmuuttotyön osalta on velvollisuus huomioida kaikki eri syistä Suomeen muuttavat/muuttaneet henkilöt. Lain mukaan kotoutumisen kaksisuuntaisuutta on edistettävä, mikä edellyttää maahanmuuttajien ja kan-

taväestön vuorovaikutusta ja yhteistä toimintaa lisäävien toimien kehittämistä. Lisäksi uusi laki velvoittaa lisäämään kotouttamistoimenpiteiden vaikuttavuutta ja niiden seurannan parantamista.

Alkuvaiheen ohjaukseen ja neuvontaan on kiinnitettävä erityistä huomiota. Maahan tulon jälkeen maahanmuuttajan on tärkeää heti alkuvaiheessa saada tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta, sen toimintatavoista ja kansalaisten oikeuksista ja velvollisuuksista sekä neuvontaa kielikoulutus- ja työnhakutilanteissa. Laissa erityistä huomiota on kiinnitetty myös haavoittuviin ryhmiin kuuluvien kotouttamiseen (vammaiset, vanhukset ja vaikeassa tilanteessa elävät naiset ja lapset) syrjäytymisen ehkäisyyn ja osallistamiseen. Kotouttamislain soveltamisessa ja toimeenpanossa kunnilla ja työ- ja elinkeinotoimistoilla on keskeinen rooli.

3.2. KOTOUTTAMISOHJELMAN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

Kotouttamisohjelman tavoitteena on turvata maahanmuuttajalle perustiedot suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta, perusoikeuksista, velvollisuuksista ja työelämästä. Maahanmuuttajat tarvitsevat tietoa omista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan Suomessa, sekä siitä, mistä he voivat tietoa hankkia. Tietoa tarvitaan esimerkiksi asumisesta, päivähoidosta, kouluista ja harrastusmahdollisuuksista.

Kotouttamisohjelma sisältää suunnitelman tavoitteista, toimenpiteistä, voimavaroista sekä yhteistyöstä maahanmuuttajien kotouttamisessa. Kotouttamisohjelma sisältää ne konkreettiset toimenpiteet siitä, miten hyviä etnisiä suhteita kunnan alueella edistetään ja seurataan. Tavoitteita määriteltäessä otetaan huomioon paikalliset erityispiirteet ja mahdollisuudet.

Yleiset tavoitteet:

- 1) maahanmuuttajat saavat perustiedot suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta: perusoikeuksista, velvollisuuksista ja työelämästä
- 2) maahanmuuttajat saavat kielitaidon, jonka perusteella he voivat työllistyä tai jatkaa opintojaan
- 3) luku- ja kirjoitustaidottomat tai muutoin vähän peruskoulutusta saaneet saavat luku- ja kirjoitustaidon tai täydentävää opetusta
- 4) maahanmuuttajilla on mahdollisuus saada kosketus paikallisiin asukkaisiin ja yhteiskuntaelämään
- 5) maahanmuuttajat voivat osallistua tasavertaisina yhteiskunnan taloudelliseen, poliittiseen ja sosiaaliseen elämään
- 6) etnisen syrjimättömyyden ja tasa-arvon edistäminen

Kotouttamislaissa ei ole määritelty kotouttamisohjelman sisältöä eikä määritelty tarkoin tarvittavia toimenpiteitä. Kunnan on esitettävä nämä sen mukaan, mitä tarpeita paikallisesti on maahanmuutto- asioissa. Lain perustelujen mukaan toimenpiteet tulee järjestää poluksi siten, että maahanmuuttajalle ei synny turhia odotusaikoja toimenpiteestä toiseen siirryttäessä.

3.3. ALKUKARTOITUKSEN JÄRJESTÄMINEN

Työ- ja elinkeinotoimisto käynnistää alkukartoituksen maahanmuuttajalle, joka on työtön ja rekisteröity työnhakijaksi työ- ja elinkeinotoimistoon julkisesta työvoimapalvelusta annetussa laissa (1295/2002) säädetyllä tavalla. Kunta käynnistää alkukartoituksen maahanmuuttajalle, joka saa muuten kuin tilapäisesti toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) mukaista toimeentulotukea. Työ- ja elinkeinotoimisto tai kunta voi käynnistää alkukartoituksen myös sitä pyytäneelle muulle maahanmuuttajalle, jos tämän arvioidaan sitä tarvitsevan. Alkukartoitus käynnistetään kahden kuukauden kuluessa asiakkuuden alkamisesta tai alkukartoitusta koskevasta pyynnöstä.

Työ- ja elinkeinotoimisto tai kunta, joka on järjestänyt alkukartoituksen, ohjaa maahanmuuttajan tarvittaessa saamaan muun viranomaisen tai palvelujen järjestäjän palveluita. Ohjaamisessa on tehtävä yhteistyötä palvelujen järjestäjän kanssa.

Alkukartoituksen perusteella työ- ja elinkeinotoimisto tai kunta arvioi, tarvitseeko maahanmuuttaja kotoutumissuunnitelman. Kotoutumissuunnitelman tarvetta arvioitaessa kiinnitetään huomiota siihen, tarvitseeko maahanmuuttaja kotoutumiskoulutusta, omaehtoista opiskelua tai muita tässä luvussa tarkoitettuja toimenpiteitä kotoutumisensa tueksi.

3.4. KOTOUTUMISSUUNNITELMA

Maahanmuuttajalla, joka ilmoittautuu työttömäksi työnhakijaksi tai joka hakee toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) mukaista toimeentulotukea, on oikeus yhteistyössä kunnan ja TE- toimiston kanssa laadittavaan kotoutumissuunnitelmaan. Maahanmuuttajien kotoutumissuunnitelma korvaa työvoimapalvelulain tarkoitetun työhakusuunnitelman. Kotoutumissuunnitelmissa sovitaan samoista asioista kuin työhakusuunnitelmissa eli kartoitetaan asiakkaan osaaminen, työnhakuvalmiudet ja sovitaan toimenpiteet työmarkkina- ja valmiuksien parantamiseksi ja työllistymisen edistämiseksi. Maahanmuuttajalla, jolla on oikeus kotoutumissuunnitelmaan, on velvollisuus osallistua kotoutumissuunnitelman laatimiseen, sekä suunnitelmassa sovittuihin palveluihin ja toimenpiteisiin.

Kotoutumissuunnitelmaan oikeuttava enimmäisaika on kolme vuotta ensimmäisen kotoutumissuunnitelman allekirjoittamisesta. Edellä mainittua aikaa voidaan pidentää enintään kahdella vuodella, jos se on perusteltua sen vuoksi, että maahanmuuttaja tarvitsee kotoutuakseen erityisiä toimenpiteitä.

Kotouttamislain (1386/2010) 13 §:n mukaan kotoutumissuunnitelmassa sovitaan kunnan ja työvoimatoimiston ja maahanmuuttajan kesken toimenpiteistä, jotka tukevat maahanmuuttajaa ja hänen perhettään yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavien tietojen ja taitojen hankkimisessa. Koska maahanmuuttajien ammattitaidot ja koulutustaustat vaihtelevat suuresti ja palvelutarpeet ovat hyvin yksilöllisiä.

4. KOTOUTTAMISPALVELUT

4.1. SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUT

Porin perusturvakeskus palvelee Porin, Merikarvian ja Ulvilan asukkaita. Erityisesti maahanmuuton alkuvaiheessa sosiaali- ja terveyspalvelut ovat keskeisessä asemassa kotoutumisessa. Porin kaupungin sosiaali- ja terveyspalvelut eli peruspalvelut sekä ennaltaehkäisevä työ perustuvat moniammatilliseen yhteistyöhön ja kumppanuuteen.

Terveys- ja hyvinvointipalvelut

Terveys- ja hyvinvointipalvelujen kokonaisuus pitää sisällään avosairaanhoidon ja terveydenhuollon palvelut, mielenterveys- ja päihdepalvelut sekä suun terveydenhuollon palvelut, jotka ovat tarkoitettuja kaikille kuntalaisille. Terveiden ja sairaanhoidon palveluja saa oman alueen terveysasemalla ja neuvolassa. Tarvittaessa voidaan käyttää tulkkia. Erikoissairaanhoidon ja jatkotutkimuksiin pääsee omalääkärin läheteellä. Kiintiöpakolaisille tehdään laajat maahantulotarkastukset. Maahanmuuttaja- ja pakolaistyöhön liittyvistä asioista voi tarvittaessa ottaa yhteyttä maahanmuuttajakoordinaattoriin.

Aikuissosiaalityö

Aikuissosiaalityön tehtävänä on turvata lakisääteiset sosiaalipalvelut. Aikuissosiaalityön aikuisten, nuorten, lapsiperhe- ja maahanmuuttajatiimit, lähiötyö, perhetyö ja kuntouttava työtoiminta sekä

yhteistoiminta-alueen Ulvilan ja Noormarkun lähipalvelukeskukset ja Merikarvian lähipalvelupiste toimivat aikuissosiaalityön toimiston alaisuudessa.

Maahanmuuttaja saa tarvittaessa neuvontaa esimerkiksi kotoutumissuunnitelma- ja toimeentulotukiasioihin, asumiseen liittyviin kysymyksiin sekä ohjausta muihin kunta- ja viranomaispalveluihin. Maahanmuuttajille järjestetään vuosittain eri viranomaisten ja oppilaitosten yhteistyönä infopäiviä muun muassa terveys-, poliisi- ja Kela-palveluista sekä toimeentulotuesta tulkkauskielien mahdollisuuksien mukaan huomioon ottaen. Kotoutumisen edetessä tai kotoutumisajan päätyttyä lapsiperheet asioivat jatkossakin lapsiperhe- ja maahanmuuttajatiimissä, muut toimeentulotuki-asiakkaat siirtyvät niin sanottuihin normaalipalveluihin eli aikuisten tai nuorten tiimeihin. Lähiötyö omalta osaltaan tukee maahanmuuttajia tarjoamalla työharjoittelu-, työkokeilu- ja työllistämisaikavaihtoehtoja.

Vanhus- ja vammaispalvelut

Ikääntyneillä maahanmuuttajilla on oikeus kaikkiin vanhustenhuollon palveluihin, jotka koostuvat kotihoidon, tehostetun palveluasumisen ja pitkäaikaishoidon vastuualueista. Lisäksi maahanmuuttajille on saataville samoja vammaispalvelulain mukaisia palveluja.

Lastensuojelu

Lastensuojelun palveluja kattavat koko perusturvan alueetta. Lastensuojelun avohuollon sosiaalityö auttaa lasta ja perhettä silloin, kun lapsen kehitys ja hyvinvointi on vaarassa. Perhe voi tarvita apua tilapäisissä ongelmatilanteissa tai muutoksen aikaansaaminen voi kestää pidempään. Lastensuojelussa otetaan huomioon maahanmuuttajataustaisia perheitä mm. siten, että asiakasohjauksen ja neuvonnan lisäksi tilataan tarvittaessa asioimistulkkauspalveluja; päätökset ja asiakirjat käännetään asiakkaan äidinkielelle.

4.2. SIVISTYSTOIMI

Maahanmuuttajalapsella ja maahanmuuttajaoppilaalla tarkoitetaan sekä Suomeen muuttaneita että Suomessa syntyneitä maahanmuuttajataustaisia lapsia ja nuoria. Monikulttuurisuus nähdään kouluissa rikkautena. Tavoitteena on, että oppilaat ja jokainen koulussa työskentelevä aikuinen hyväksyy ihmisten erilaisuuden, suhtautuu kunnioittavasti erilaisiin kulttuureihin, ymmärtää, ihmisten ja kansojen keskinäisen riippuvuuden sekä tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden ihmisarvon perustaksi.

Kotouttaminen varhaiskasvatuksessa

Alle kouluikäisten maahanmuuttajataustaisten lasten varhaiskasvatus järjestetään perhepäivähoidossa, ryhmäperhepäivähoidossa tai päiväkodissa lähipalveluna. Julkinen varhaiskasvatus perustuu yleisiin varhaiskasvatuksen tavoitteisiin sekä lapsen kulttuurisen taustan ja äidinkielen huomiointiin. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea maahanmuuttajalasten suomen kielen oppimista sekä kaikin tavoin edistää lasten kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä vanhempien kanssa keskustellen. Kasvatukseen liittyvissä keskusteluissa on mahdollista käyttää tulkkipalvelua. Tarvittaessa järjestetään kasvun ja vanhemmuuden tuen palveluja. Vastuu lapsen oman kulttuurin ja äidinkielen kehityksestä on ensisijaisesti perheellä.

Kotouttaminen esiopetuksessa

Esiopetusikäisen maahanmuuttajalapsen opetus järjestetään kaikille lapsille tarkoitetuissa esiopetusryhmissä. Esiopetuksella tuetaan maahanmuuttajalapsen suomen kielen kehittymistä sekä ohjautusti että luonnollisissa viestintätilanteissa suomenkielisten lasten ja aikuisten kanssa. Erilaisten lasten toimiminen yhdessä lisää luonnollisella tavalla suvaitsevaisuutta ja voi täten ehkäistä syrjäytymistä. Esiopetuksen keskeiset sisältöalueet harjaannuttavat kielen käytön eri toimintoihin ja kotoittavat suomalaiseen kulttuuriin.

Esiopetuksessa olevalle lapselle laaditaan lapsen esiopetuksen suunnitelma. Lapsen tausta ja tuen tarve otetaan aina huomioon, vaikka kasvatuksessa ja opetuksessa toteutetaankin esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Maahanmuuttajaoppilas ei ole tehostetun tai erityisen tuen oppilas kielitaitonsa tai kulttuuritaustansa perusteella. Nämä asiat tulee kuitenkin ottaa huomioon esiopetuksen arjessa ja opetuksen sisältöjä suunniteltaessa muun muassa henkilökohtaisissa oppimissuunnitelmissa ja arvioinneissa. Muutoin maahanmuuttajaoppilaat osallistuvat esiopetuksen opetussuunnitelman mukaiseen työskentelyyn ja heitä koskevat samat käytännöt kuin muitakin oppilaita. Esiopetuksen oppilaille kuuluvat myös oppilashuollon palvelut.

Esioppilaiden kouluvalmius testataan ennen oppivelvollisuuskoulun alkamista. Hyvän suomen kielen oppimiseen on edellytyksenä oman äidinkielen hallinta. Oman äidinkielen kehittyminen on pääosin lapsen perheen vastuulla.

Kotouttaminen perusopetuksessa

Maahanmuuttajien koulutuksen tavoitteena on antaa Suomeen muuttaville valmiuksia toimia tasa-vertaisina jäseninä suomalaisessa yhteiskunnassa. Suomessa vakinaisesti asuvalla oppivelvollisuus-ikäisellä (7. 17-vuotiaalla) maahanmuuttajalla on oikeus samaan peruskoulutukseen kuin suomalaisillakin.

Maahanmuuttajien opetuksessa noudatetaan valtakunnallisia perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita, mutta samalla huomioidaan oppilaiden taustat ja lähtökohdat kuten äidinkieli ja kulttuuri, maahanmuuton syy ja maassaoloaika. Opetuksen tulee myös tukea oppilaan kasvamista sekä suomalaisen kieli- ja kulttuuriyhteisön että oppilaan oman kieli- ja kulttuuriyhteisön aktiiviseksi ja tasapainoiseksi jäseneksi.

Mikäli maahanmuuttajaoppilaalla ei ole perusopetuksessa edellytettävää suomen kielen taitoa, sijoitetaan hänet yleensä valmistavaan opetukseen ensimmäisen lukukauden tai lukuvuoden ajaksi. Tällöin opetuksen tavoitteena on oppilaan sopeutuminen koulutyöhön, suomen kielen oppiminen, kodin ja koulun yhteistyö sekä oppimisvalmiuksien parantaminen niin, että oppilas menestyy mahdollisimman hyvin perusopetuksessa. Valmistava opetus toteutetaan joko yleisopetuksen yhteydessä oppilaan oman oppimissuunnitelman mukaan tai erityisessä valmistavan opetuksen ryhmässä. Valmistavasta opetuksesta ja sen laajuudesta säädetään perusopetuslaissa (628/1998).

Tavoitteena on, että ulkomailta tuleva lapsi sijoitetaan perusopetuksessa ikäänsä sekä tietojaan ja taitojaan vastaavalle luokalle yleisopetuksen ryhmään. Hänen on mahdollista saada suomen kielen opetusta erityisen maahanmuuttajille tarkoitetun oppimäärän mukaan (suomi toisena kielenä), mikäli se on tarpeen. Maahanmuuttajille voidaan tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan järjestää myös oppilaan oman äidinkielen opetusta. Maahanmuuttajaoppilaalle laaditaan oma oppimissuunnitelma, jossa hänen lähtötasonsa kartoitetaan ja määritellään opetuksen tavoitteet. Maahanmuuttajaoppilaalla on oikeus tukiopetukseen sekä suomen kielessä että eri oppiaineissa. Tukiopetusta voidaan tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan antaa myös oppilaan omalla äidinkielellä.

Oppilaalla on oikeus saada myös oman uskontokuntansa mukaista opetusta, jos kyseiseen uskontokuntaan kuuluvia oppilaita on vähintään kolme ja vanhemmat pyytävät opetuksen järjestämistä.

Maahanmuuttajaoppilas ei ole tehostetun tai erityisen tuen oppilas kielitaitonsa, koulu- tai kulttuuritaustansa perusteella. Nämä asiat tulee kuitenkin ottaa huomioon koulun arjessa ja opetuksen sisältöjä suunniteltaessa mm. henkilökohtaisissa oppimissuunnitelmissa, arvioinnissa ja koetehtävissä. Muutoin maahanmuuttajaoppilaat osallistuvat perusopetuksen opetussuunnitelman mukaiseen työskentelyyn ja heitä koskevat samat käytännöt kuin muitakin oppilaita.

Maahanmuuttajaoppilaiden opetuksen järjestämistä varten kunnissa on valmistavan opetuksen opetussuunnitelma sekä suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma.

Kotouttaminen lukiossa

Nykyiset säädökset (lukiolaki 628/1998, lukioasetus 810/1998) eivät tunne lukion erityisopetuskäsitettä. Lukiossa ei siis oppiaineiden oppimääriä voi yksilöllistää. Lukion opiskelijaa ei voida vapauttaa pakollisten kurssien opiskelusta. Valtioneuvoston hyväksymässä Koulutus ja tutkimus 2003. 2008 kehittämissuunnitelmassa todetaan kuitenkin, että lukiokoulutuksen osalta erityisopetuksen tarve selvitetään ja tarvittaessa ryhdytään lainsäädännöllisiin toimenpiteisiin.

Lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaan opiskelijalle voidaan kuitenkin antaa erityistä tukea ja apua. Tuen tarkoituksena on, että tukea tarvitsevilla on tasavertaiset mahdollisuudet suorittaa lukio-opintonsa. Tuen piiriin kuuluvat muun muassa maahanmuuttajat, joiden suomen kielen hallinnassa on puutteita. Maahanmuuttajalla on mahdollisuus saada tukiopestusta ja oppilaanohjausta kuten muillakin oppilailla.

Tavoitteena lukio-opinnoissa on ottaa huomioon maahanmuuttajan kulttuuritausta ja kartoittaa hänen kokemustaan. Opetuksellisten asioiden lisäksi opettajien on huomioitava maahanmuuttaja myös oppilashuollon näkökulmasta. Ennen opintojen alkua kartoitetaan opiskelijan suomen kielen taitotasoa tarvittaessa erilaisin testeillä. Alueen lukiossa opetuskieli on suomi ja menestyminen opinnoissa edellyttävät hyvää suomen kielen taitoa. Suomenkielen osaamisen arvioinnilla pyritään selvittämään hakijan mahdollisuudet selvitä lukion opinnoista sekä ylioppilastutkinnosta. Koulutukseen valituille maahanmuuttajanuorille osoitetaan kotouttamisen tukemiseksi henkilökohtainen tutor-opiskelija. Mahdollisuuksien mukaan voidaan järjestää maahanmuuttajan oman äidinkielen ja kulttuurin opetusta. Tavoitteena on joustavuus.

Lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaan maahanmuuttajan kielelliset vaikeudet voidaan ottaa huomioon määrättäessä kurssiarvosanaa. Arvioinnilla kannustetaan opiskelijaa myönteisellä tavalla omien tavoitteidensa asettamiseen ja työskentelytapojensa tarkentamiseen. Maahanmuuttajalla on tarvittaessa oikeus erityisjärjestelyihin ja mahdollisuus muuhunkin kuin kirjalliseen näyttöön.

Ylioppilastutkinnossa maahanmuuttajalla on mahdollisuus valita suomi toisena kielenä, jonka arvioinnin tasokuvaukset poikkeavat äidinkielen kokeen arvioinnista.

Kotouttaminen liikunta-, nuoris- ja kulttuuripalveluissa

Liikunta-, nuoris- ja kulttuuripalvelut tarjoavat laajasti harrastusmahdollisuuksia, joilla voidaan edesauttaa maahanmuuttajien kotoutumista. Toiminta-ajatuksena on erilaisuuden hyväksyminen kaikissa muodoissa. Kulttuuri- ja vapaa-ajan toimintoja sekä nuorisotoimintaa voidaan tuottaa kuntien omina palveluina, mutta erittäin tärkeänä nähdään yhteistyö kunnan alueella toimivien yhdistysten ja seurojen, seurakunnan sekä kansalais- ja kansanopistojen kanssa.

Nuorisotyö kuuluu kunnan tehtäviin ja siitä vastaavat nuorisotyön ammattilaiset. Nuorisotyötä toteuttavat kuntien lisäksi nuorisotyötä tekevät järjestöt sekä seurakunnat. Nuorisotyön tehtävä on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja.

Maahanmuuttajanuoret ovat myös etsivän nuorisotyön piirissä samoin kuin muutkin alueen nuoret.

Maahanmuuttajanuoria ei Merikarvian kunnassa ole kovin paljon mutta, niin nuorisotyön kuin etsivän nuorisotyön haasteena voidaan pitää maahanmuuttajanuorten tavoittamista mukaan toimintaan ja palvelujen piiriin. Nuorille tarjottujen palvelujen tulee tukea monikulttuurisuutta ja suvaitsevaisuutta sekä tasa-arvoisen yhteiskunnan rakentumista.

Kotouttamisohjelmassa lähtökohta on, että mikäli maahanmuuttajaryhmän vastaanottamista valmistellaan, yhteistyötä tehdään jo ennen kuin ryhmä on saapunut. Yhteistyön lähtökohtana ovat ennakkotiedot ja niiden pohjalta laaditut suunnitelmat mahdollisesti tarvittavista kursseista. Kansa-

laisopisto toteuttaa vuosittain runsaasti eri alojen kursseja, joihin maahanmuuttajat voivat osallistua yhdessä muiden kurssilaisten kanssa. Pääpaino kursseissa on suomen kielen oppiminen osana kotoutumista. Kotouttamistilanteessa toiminnat ja yhteytyöt muiden toimijoiden kanssa suunnitellaan tilannekohtaisesti.

4.3. KOTOUTTAMINEN TYÖHALLINNOSSA

Työ- ja elinkeinoministeriö suunnittelee ja kehittää maahanmuuttajien kotouttamista ja vastaa kotouttamisasioiden johtamisesta Suomessa.

ELY-Keskuksilla on alueellinen vastuu maahanmuutto- ja kotouttamisasiosta. ELY-Keskukset tukevat kuntia kotouttamisohjelmien valmistelussa ja toteutuksessa sekä sopivat kuntien kanssa kansainvälistä suojelua saavien henkilöiden kuntapaikoista. ELY-Keskukset myös ohjaavat TE-toimistoja maahanmuuttoon ja kotouttamiseen liittyvissä asioissa.

TE-toimistoilla on päävastuu työnhakijoiksi ilmoittautuneiden maahanmuuttajien kotouttamisesta. TE-toimistot vastaavat yhdessä ELY-keskusten kanssa kotoutumista edistävien ja tukevien työvoimapalveluiden järjestämisestä työnhakijaksi rekisteröityneille maahanmuuttajille. TE-toimisto osallistuu paikallistasolla kotouttamisen kehittämiseen monialaisena yhteistyönä paikallisten viranomaisten sekä kotoutumista edistäviä toimenpiteitä järjestävien järjestöjen, yhdistysten ja yhteisöjen kanssa. Kotoutumislain mukaan maahanmuuttajalle annetaan tietoa hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan suomalaisessa työelämässä ja yhteiskunnassa. Lisäksi sovelletaan lakia julkisista työvoima- ja yrityspalveluista, jonka mukaan TE-toimiston on informoitava työnhakijaa työhausta ja välitettävä tietoa avoimista työpaikoista, TE-toimiston palveluista, työhaun voimassa pidosta ja muutosturvasta sekä työllistymistä edistävästä muista palveluista ja toimenpiteistä, sekä työttömyysturvan työvoimapolitiittisista edellytyksistä.

Alkukartoituksessa arvioidaan alustavasti maahanmuuttajan työllistymis-, opiskelu- ja muut kotoutumisvalmiudet sekä kielikoulutuksen ja muiden kotoutumista edistävien toimenpiteiden ja palveluiden tarve. TE-toimisto käynnistää alkukartoituksen maahanmuuttajalle, joka on työtön ja rekisteröity työnhakijaksi. TE-toimisto voi käynnistää alkukartoituksen myös sitä pyytäneelle muulle maahanmuuttajalle, jos hänen arvioidaan sitä tarvitsevan. Alkukartoitus on käynnistettävä kahden kuu-kauden kuluessa asiakkuuden alkamisesta tai pyynnön esittämisestä. Maahanmuuttajille tarjotaan perustietoa suomalaisesta yhteiskunnasta ja mahdollisuuksista saada tukea kotoutumiseen.

Maahanmuuttajalla on oikeus kotoutumissuunnitelmaan, jos hän on työtön ja rekisteröity työnhakijaksi, tai saa toimeentulotukea muuten kuin tilapäisesti. Kunta, TE-toimisto ja maahanmuuttaja laativat kotoutumissuunnitelman pääsääntöisesti yhdessä. TE-toimisto voi laatia suunnitelman myös itsenäisesti maahanmuuttajan kanssa, mikäli alkukartoituksen perusteella on ilmeistä, ettei maahanmuuttaja ole kunnan palveluiden tarpeessa. Kotoutumissuunnitelman laatiminen on käynnistettävä viimeistään kahden viikon kuluttua alkukartoituksesta. Suunnitelmaan oikeuttava enimmäisaika on kolme vuotta ensimmäisen suunnitelman allekirjoittamisesta. Kotoutumissuunnitelman kesto määräytyy yksilöllisesti maahanmuuttajan omien tavoitteiden ja tarjottujen toimenpiteiden perusteella. Erityisiä toimenpiteitä tarvitsevilla maahanmuuttajalla kolmen vuoden enimmäisaikaa voidaan pidentää enintään kahdella vuodella. Tällöin taustalla voi olla sairaus, vamma, tai muun syyn vuoksi alentunut toimintakyky, ikä, odottamattomat muutokset perhetilanteessa, luku- ja kirjoitustaidottomuus tai muu vastaava syy. Jos kotoutumissuunnitelman toteuttamiseen on tullut tilapäinen tauko sairauden, äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaan vuoksi tai muista näihin verrattavasta syystä, suunnitelmaan oikeuttavaa enimmäisaikaa voidaan pidentää vastaavasti.

Aikuisille maahanmuuttajille järjestetään kotoutumiskoulutuksena suomen tai ruotsin kielen opetusta ja tarvittaessa luku- ja kirjoitustaidon opetusta. Lisäksi järjestetään muuta opetusta, joka edistää maahanmuuttajan yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja elämänhallintaan liittyviä valmiuksia sekä työelämään ja jatkokoulutukseen pääsyä. Kotoutumiskoulutus toteutetaan pääsääntöisesti työvoimapolitiittisena aikuiskoulutuksena. Maahanmuuttajien työelämän tuntemusta edistävät muun muassa

koulutukseen sisältyvät työelämäjaksot. Kielellisenä tavoitteena on, että maahanmuuttaja saavuttaa suomen tai ruotsin kielessä toimivan peruskielitaidon eli keskimäärin yleisten kielitutkintojen tasoa B1.1 vastaavan kielenhallinnan. Kotoutumiskoulutusta voidaan järjestää myös omaehtoisena opiskeluna. Ne voivat olla ammatilliseen perustutkintoon johtavia, tai maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavaa koulutusta.

Kotoutumiskoulutukseen voi sisältyä myös aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamista ja tutkinnon tunnustamista sekä ammatillista suunnittelua ja uraohjausta. Maahanmuuttajien työllisyyttä edistetään julkisilla työvoima- ja yrityspalveluilla. Maahanmuuttajia motivoidaan ja ohjataan ammatilliseen työvoimakoulutukseen ja omaehtoiseen opiskeluun, jota voidaan tukea kotoutumistuella tai työttömyysetuudella. Maahanmuuttajia kannustetaan myös yritystoimintaan ja ohjataan erityisasiantuntemusta omaavien seudullisten yrityspalveluiden piiriin.

Maahanmuuttajille maksetaan kotoutumissuunnitelman ajalta työttömyysetuutta tai toimeentulotukea. Oikeus työttömyysetuuteen määräytyy työttömyysturvalain mukaisesti ja oikeus toimeentulotukeen toimeentulotuesta annetun lain mukaisesti.

4.4. KELAN PALVELUT

Kela hoitaa Suomessa asuvien perusturvaa eri elämäntilanteissa. Kelan asiakkaita ovat kaikki Suomessa asuvat sekä ulkomailla asuvat Suomen sosiaaliturvan piiriin kuuluvat henkilöt. Kelan hoitamaan sosiaaliturvaan kuuluvat lapsiperheiden tuet, sairausvakuutus, kuntoutus, työttömän perusturva, asumistuki, opintotuki, perustoimeentulotuki ja vähimmäiseläkkeet. Lisäksi Kela huolehtii vammaisuuksista ja sotilasavustuksista.

Kun henkilö muuttaa Suomeen, hänen tulee muuttaa maahan vakinaisesti, jotta hän voi saada Kelan etuuksia. Vakinaista asumista osoittavat esimerkiksi vähintään kahden vuoden työskentely, paluumuutto tai perhesyistä johtuva muutto Suomeen. Suomeen pakolaisena tullut ja täältä oleskeluluvan tai turvapaikan saanut henkilö pääsee Suomen sosiaaliturvan piiriin, mikäli hänen tarkoituksenaan on jäädä Suomeen vakinaisesti asumaan ja hänellä on lisäksi vuoden oleskeluun oikeuttava lupa.

4.5. POLIISIN PALVELUT

- henkilökortit (myönnetään vain jos henkilöllisyys voidaan todeta luotettavasti)
- turvapaikkahakemuksen vastaanotto ja rekisteröinti (henkilötuntemerkit ottamalla)
- kielteisen turvapaikkapäätöksen tiedoksianto
- kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneen henkilön maastapoistaminen (käännyttäminen) täytäntöönpanokelpoisen maastapoistamispäätöksen jälkeen

Poliisi on tehostanut vihapuheisiin ja viharikoksiin puuttumista. Asiaan liittyen poliisille on annettu koulutusta. Suomen lainsäädännössä ei erikseen määritellä viharikoksen käsitettä. Sillä tarkoitetaan yleisesti henkilöä, ryhmää, jonkun omaisuutta, instituutioita tai näiden edustajaa kohtaan tehtyä rikosta, jonka motiivina ovat ennakkoluulot tai vihamielisyys uhrin oletettua tai todellista etnistä tai kansallista taustaa, uskonnollista vakaumusta tai elämäntavasta, seksuaalista suuntautumista, sukupuoli-identiteettiä, sukupuolen ilmaisua tai vammaisuutta kohtaan. (Poliisihallitus.)

Euroopan neuvoston ministerikomitea on määritellyt vihapuheen suosituksessaan (R 97 20) seuraavasti: "Vihapuhetta ovat kaikki ilmaisumuodot, jotka levittävät, lietsovat, edistävät tai oikeuttavat etnistä vihaa, ulkomaalaisvastaisuutta, antisemitismiä tai muuta vihaa, joka pohjaa suvaitsemattomuuteen. Tämä koskee niin aggressiivista suvaitsemattontta kansalaismielisyyttä kuin vähemmistöjen, siirtolaisten, ja siirtolaistaustaisten ihmisten syrjintää ja vihamielisyyttä heitä kohtaan". (Poliisihallitus.)

Poliisi puuttuu vihapuheisiin johdonmukaisesti ja tehokkaasti liittyä se sitten väkivaltaiseen radikalisoitumiseen, ulkomaalaisvastaiseen vihalietsontaan tai koululaisten väliseen kiusaamiseen. Vihapuheelta halutaan suojella erityisesti lapsia ja nuoria. (Poliisihallitus.)

Vihapuheeseen pyritään puuttumaan ensisijaisesti ennalta estävin keinoin ja rikostutkinnassa painopisteenä on aktiivinen internetissä tapahtuva rangaistava vihapuheen paljastaminen ja toimintaan puuttuminen (Poliisihallitus).

4.5. JÄRJESTÖT

Järjestöt tarjoavat maahanmuuttajille peruspalveluiden rinnalle toimintoja, jotka tukevat heidän osallistumis- sekä vaikuttamismahdollisuuksiaan ja vahvistavat mahdollisuuksia sosiaalisten verkostojen luomisessa, mm. ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminta, MLL.

4.6. TULKKAUS- JA KÄÄNNÖSPALVELUT

Tulkkaus- ja käännöspalvelut ovat suomea tai ruotsia taitamattomille maahanmuuttajille edellytyksenä suomalaiseen yhteiskuntaan kotoutumisessa, palveluiden tasa-arvoisessa käyttämisessä ja viranomaisten kanssa asioimisessa. Viranomaisilla on velvollisuus järjestää ammattitaitoinen tulkkipaikalle viranomaisen aloitteesta sovittuun tapaamiseen, jossa asiakkaan kielitaidon puute sitä vaatii (hallintolaki 434/2003, kielilaki 423/2003). Tulkkaus voidaan hoitaa myös etä- tai puhelinpalveluna.

Viranomaiset voivat tilata tulkkaus- ja käännöspalveluja muun muassa Turun seudun alueelliselta tulkkeskuksesta. Palvelujen maksullisuus sekä maksullisten palvelujen korvaaminen valtion varoista riippuvat siitä, täyttävätkö tilaava viranomainen ja asiakas valtioneuvoston päätöksessä määritellyt edellytykset.